

Recenzje

Jolanta Kowalewska-Dąbrowska, **Tekst poetycki jako przedmiot badań lingwistycznych. Teoria i praktyka w kontekście semantycznych interpretacji utworów poetyckich Janusza Pasierba oraz Anny Kamieńskiej**, Bernardinum, Pelplin 2013, s. 208.

Publikacja Jolanty Kowalewskiej-Dąbrowskiej została pomyślana jako próba spojrzenia lingwisty na szeroko rozumianą problematykę semantyczną utworów poetyckich. Książka budzi podziw i uznanie dla dojrzałości naukowej Autorki i jej swobodnego posługiwania się najnowszymi metodologiami badań tekstów literackich, badań łączących językoznawstwo, literaturoznawstwo i kulturoznawstwo.

Pozwala to Autorce na wszechstronność analizy «językowych obrazów świata» zawartych w poezji Janusza Pasierba i Anny Kamieńskiej. Te «światy» to poetyckie obrazowanie życia i śmierci w utworach obojga autorów, «obrazy» odnoszące się do najważniejszych problemów egzystencjalnych człowieka.

Badania J. Kowalewskiej-Dąbrowskiej odzwierciedlają semantykę tekstów poetyckich zamierzoną przez autorów — poetów i odtwarzaną w odbiorze czytelników — odbiorców. Rozprawa składa się z trzech głównych rozdziałów:

1. Metodologia lingwistyczna jako narzędzie badań tekstów artystycznych.

2. Język wobec podstawowych wymiarów ludzkiego życia i śmierci.

3. Poeci o sprawach ludzkiej egzystencji. Kreacje życia i śmierci w wierszach Janusza Pasierba i Anny Kamieńskiej.

Rozprawę otwiera Wstęp z ogólną informacją o zastosowaniu nowych metod badawczych lingwistyki do opisu tekstów artystycznych (literackich, poetyckich), a zamyka Zakończenie z wnioskami o wartości przedstawionych analiz «językowych obrazów świata» życia i śmierci w poezji J. Pasierba i A. Kamieńskiej, które to wnioski potwierdzają użyteczność kontekstualności w procedurach badawczych poezji.

Solidność, skrupulatność i pracowitość Autorki odzwierciedla bibliografia z 374 pozycjami

rozpraw naukowych powiązanych tematycznie i metodologicznie z treścią książki, lista tytułów tomów zbiorczych z «czerwonej serii» i tomów z serii Język a Kultura z odpowiadającymi im skrótami.

Uzupełnieniem rozprawy jest spis słowników wykorzystanych w książce, z odpowiednimi skrótami, oraz spis tytułów tomików wierszy J. Pasierba i A. Kamieńskiej poddanych analizie, z listą ich skrótów używanych w tekście.

Kompozycja rozprawy pozwala poznać najpierw w I rozdziale (Metodologie lingwistyczne jako narzędzia badań tekstów artystycznych) najnowsze (powstające od lat 80. XX wieku) teorie i metodologie nauk humanistycznych integrujących językoznawstwo, literaturoznawstwo i kulturoznawstwo. Elementem spajającym stał się tu kognitywizm, badający moce poznawcze człowieka, także pozazmysłowe, co znajduje odbicie w nowoczesnej lingwistyce.

Autorka udowadnia, że integracja językoznawstwa i literaturoznawstwa służy pogłębieniu i poszerzeniu rozumienia człowieka, jego życia, losu, otoczenia.

Zdaniem Jolanty Kowalewskiej-Dąbrowskiej, najważniejszym problemem kognitywizmu jest szukanie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób człowiek poznaje świat i jak ten proces zostaje odzwierciedlony w języku. Kognitywiści zakładają integralność procesów poznawczych i szeroko rozumianego doświadczenia człowieka, czego konsekwencją jest utożsamienie znaczenia z konceptualizacją. W związku z tym jednym z kluczowych zadań badawczych staje się opisanie procesów kategoryzacyjnych. Kategoryzacja świata, ujęta w uporządkowaną sieć pojęciową, znajduje swoje odzwierciedlenie w języku, w powiązanych ze sobą wyrażeniach językowych, z których każde może stanowić źródło dostępu do całej sieci pojęciowej.

Nowoczesna interdyscyplinarność i wieloparadygmatyczność poszerza perspektywy badawcze, integruje badania lingwistyczne i literackie (zwłaszcza tekstów poetyckich).

W swojej rozprawie Autorka odkrywa całe bogactwo znaczeniowe wyrażeń językowych i tekstów, omawiając w I rozdziale wykorzystany przez

nią aparat narzędzi badawczych, nowych metodologii i ich wartości odkrywczycielskie i twórcze, wybierając do swoich badań tekstów poetyckich przede wszystkim pojęcie «językowego obrazu świata» i «metafory pojęciowej». Zapowiada wykorzystanie do swoich badań teorii semantycznych: kognitywnych, semantyki kulturowej.

W rozdziale II (Język wobec podstawowych wymiarów ludzkiego życia i śmierci) pokazano, w jaki sposób są przedstawiane w kulturze i literaturze podstawowe wymiary ludzkiego życia i śmierci. Korzystając z wielu rozpraw naukowych językoznawczych, kulturoznawczych, teologicznych (por. bibliografię), Autorka przedstawia i analizuje językowe realizacje kategorii czasu i przestrzeni w odniesieniu do losu ludzkiego. Omawia wszechstronnie i dokładnie semantykę tych kategorii oraz sposoby ich obrazowania językowego.

Podobnie dokładnie i wszechstronnie pokazuje bogate ilościowo językowo-kulturowe obrazy życia i śmierci w polszczyźnie, w aspekcie historycznym, teologicznym, słownikowym i literackim.

Rozdział III rozprawy (Poeci o sprawach ludzkiej egzystencji. Kreacje życia i śmierci w wierszach Janusza Pasierba i Anny Kamińskiej) poświęca Autorka metaforom językowym obrazów życia i śmierci w wierszach J. Pasierba i A. Kamińskiej (życie / śmierć to droga (i wszystkie synonimy, np. *ścieżka*), podróż do Boga; człowiek to wędrowiec, pielgrzym, podróżnik w drodze do Boga; życie to ruch w przestrzeni i w czasie; śmierć to bezruch, sen, przejście z życia doczesnego do wiecznego).

W wierszach Pasierba i Kamińskiej wszystkie te metafory pojęciowe są rozmaicie wyrażane, co J. Kowalewska-Dąbrowska z ogromną szczegółowością i starannością (w kontekście układu liniowego wiersza, jego tytułu, tematu, słownictwa) dokładnie analizuje i omawia we wszystkich aspektach.

Porównując poezję obojga poetów, Autorka rozprawy zauważa i ujawnia jeszcze głębsze różnice indywidualne w obrazowaniu życia i śmierci. Janusz Pasierb jako kapłan, filozof, poeta, historyk sztuki ukazuje drogę do Boga bardziej pojęciowo, ogólnie; natomiast Anna Kamińska — świeżo po stracie męża — jest bardziej konkretna i emocjonalna.

Rozprawa J. Kowalewskiej-Dąbrowskiej to takie bogactwo odkryć znaczeniowych, kontekstów każdej konkretyzacji, wielość językowych realizacji

tego samego zdarzenia i problemu, że trudno w recenzji to wszystko objąć.

Wykorzystanie teorii «językowych obrazów świata», interdyscyplinarność, kontekstualność procedur badawczych odsłaniają przed czytelnikiem rozprawę nowe światy naszego życia, nowe spojrzenie na los człowieka i na wrażliwość badacza trudno poznawalnego świata. Choć to rozprawa w pełni naukowa, czytelnik nie może uchronić się przed głębokimi przeżyciami związanymi z osobistym doświadczeniem życia. Publikację J. Kowalewskiej-Dąbrowskiej traktuję jako odkrywczą, staranną w analizach, ujawniającą ogromną wiedzę Autorki oraz jej własny nowoczesny warsztat badawczy.

Regina Pawłowska